

DEMOKRACIJA

Če želiš ostati na višini, ne povzdiguje samega sebe z zavestnim ponižanjem svojega bližnjega!

F. VAN DER MEER

Leto XIV. - Štev. 11

Trst - Gorica, 1. junija 1960

Izhaja 1. in 15. v mesecu

Utvare in resničnosti koeksistence

Nauki likvidacije vrhunskih konferenc

Poizkus omiljenja svetovne napetosti z metodami osebne diplomacije in s tako imenovanimi vrhunskimi konferencami, je prišel 1. 1955 z ženevskim sestankom. Pri tem sestanku sta bila prisotna Hruščev in Bulganin, ker takratna neločljiva prijateljstva. Optimisti so že takrat oznanjali svetu, da je za ocenjevalce boljševskega razvoja koncept starega g. Dullesa, ki se od boljševskih teatralnosti ni pustil zapeljati, prežvečala doktrina. Hruščev - tako so razglasili optimisti - je prelomil z mračnjakim stalinizmom. Nikita želi mirno, prijateljsko sožitje med narodi z različnimi gospodarskimi, socialnimi in političnimi ustroji, ki sedi trdno v sedlu in drži oblast krepko v rokah. Zato je pametno in obetavno, da se zahodni državni usedejo z njim za skupno mizo. To se je tudi zgodilo julija 1955 v Ženevi. Takrat so se državni razšli in zavesti, da so opravili dobro delo že s tem, da so svojim zunanjim ministrom naročili vse potrebno glede urejevanja mednarodnih vprašanj.

Stirinajst mesecev za tem se je Madžarska uprla svojim komunističnim zatiralcem. Ženevska priporočila so bila čez noč postavljena na trdo preizkušnjo. Kaj bodo storili Stalinovi nasledniki? Za hip se je na obzorju prikazal čudežni blesk: sovjetske čete odhajajo. Čez nekaj ur so se okrepile in do zob oborožene vračale. Razglašeno krvavo vladno nasilje so Sovjeti na lastno pest obnovili, vstajnike pa so posekali z letali, tanki in topništvo. Hruščev se je pred začudenim svetom izgovarjal, da je bilo nujno potrebno zaščititi revolucijske pridobitve in madžarsko ljudstvo pred fašisti. Istočasno sta z Bulganinom zagrozila Londonu in Parizu, da bosta obe prestolnici zasula z raketi in izstrelki, če ne bo vojna z Naserjem prenehala. Vsako vmešavanje OZN pa sta prav tako odločno zavračala.

Čez leto dni so na boljševskem željniku vzbrsteli predlogi o nevtralizaciji Srednje Evrope. Istočasno so se pojavili načrti za izstop Nemčije iz organizacije NATO. Za potrebno spremljavo vseh teh pojavov se prišlo po Zahodni Evropi protiatomske kampanje (ne pa v Sovjetiji!), pod spretne kremelske režije. Novembra 1958 je Hruščev sprožil ultimatum glede Berlina.

Prva zahodna reakcija: Ne in dvakrat ne! Če čez nekaj tednov pa je prišlo mehanje. Končno gre le za Berlin. Zaradi Berlina vendar ne bomo tvegali vojne... Verjetno ima Hruščev prav. V Berlinu se samo vohuni. Čas je, da z obrabljenim antikomunizmom prenehamo. Z Nikito se vendar da govoriti...

Aprila 1959 je odstopil John Foster Dulles. Led je bil prebit. Vrhunski gospodje so se lahko sešli. Pripravili so kocke, hitro zatem, ko se je Macmillan vrnil z moskovskega romanja. Hruščeva so septembra 1959 sprejeli v Washingtonu; obisk pa je Moskvi vrnil Nixon. Kmalu zatem je Nikita prijel pri Parizu. Same prekrasne vožnje, veselje izleti, obilni banketi, govorice. Gospod Gaitskell, poglavar britanske opozicije je ta obisk označil za »preudovito novico«. Napočila je nova doba.

Ko so bila romanja srečno zaključena, so se domenili za vrhunski sestanek sredi najlepšega letnega meseca, v samem soncu in duhtečem cvetju. Hruščev pa je že pred sestankom kaj glasno srakoperil. Očitno so ga razganjali spomladni sokovi. Če Zahod ne bo poslušal in ubogal sovjetskih predlogov, bo Kremelj sklenil z Nemčijo ločeno mirovno pogodbo.

Prvega maja je nesrečni ameriški letalec v prečudnih okoliščinah padel na sovjetskem ozemlju boljševikom v roke. Nikiti pa je z letalom vred padel v roke tudi izgovor, s katerim je torpediral vrhunsko konferenco.

Nauk, ki iz vsega tega sledi, je kaj preprosta: Tako imenovana vrhunška diplomacija ni sposobna, da uresniči dejansko popuščanje mednarodne napetosti v svetu. To zaradi tega, ker Nikita Hruščev ne poseduje resničnih sovjetskih pooblastil. Nikita Hruščev je zgolj nabiralnik kremelskih direktiv, od katerih se ne sme ganiti niti za en sam milimeter. Nikita lahko zavaja Zahod, lahko uporablja vse mogoče taktike, lahko zmerja ves svet po mili volji, prav tako se mu lahko tudi smehlja, vendar ne sme uganjati nobene politike, ki bi kakor koli lahko premaknila načelna stališča Sovjetije in sedanjem svetovnem položaju, ali se dotikala osnovnih ideoloških načel.

Hruščev ni diktator kot si ga predstavljajo Zahod, ni pravi absolutni gospodar Sovjetije. Nikita je zgolj konica ustroja, ki zatrjuje, da želi mirno sožitje z ostalim svetom, ampak ne z resničnimi stiki in medsebojno izmenjavo tvarnih in duhovnih dobrin, ampak v vlogi oblastnega gospodarja, ki terorizira svoje sosede.

Ali je Hruščev po kremelskem naročilu razbil pariško konferenco zato, ker je Kremelj spoznal, da zahodnega sveta ni mogoče razdvajati in da Kremelj svojih berlinskih načrtov ne bo mogel uresničiti, ali zato, ker se je v Rusiji spet okrepil stalinizem, ali ker so tako zahtevali histe-

rični rdeči Kitajci, ni važno. Bistveno je, da tudi Hruščev ne more zlomiti obroča, ki ga obdaja.

Drugi nauk, ki sledi prvemu, je naslednji: Zahod se mora znebiti svojih utvar, stopiti mora na realna, čeprav trda tla resničnosti in se medsebojno strniti v nezlomljiv blok odločnosti in tiste volje, ki ve, kaj hoče. To ne samo za nekaj mesecev in ne samo za toliko časa, da pariški dogodki zbledijo! Nikoli se ne sme več ponoviti, da bi Hruščev postopal z zahodnim svetom tako kot postopa doma s svojimi mameluki! Hruščev je od predsednika Eisenhowera zahteval samobitno, samokritiko kot je to v navadi pri komunističnih čistkah na oni strani železne zaves. Ta razvada je v svobodnem svetu neznana in mora tako tudi ostati.

Končno bomo morda enkrat prišli do tega, da se bo duhovno in politično svobodni svet vsaj v eni stvari zdelil: v prepričanju namreč, da so metode pritanja in razsajanja za rešitev svetovnega miru nesposobne in da se s sistemom zamenjavanja miroljubnosti s strahopetnostjo, olike s slabostjo in diplomacije z lažjo, lahko pogaja samo neustrašeno in z vso trdoto.

Kljub vsemu je Nikita s svojim pariškim vedenjem v dveh ali treh dneh opravil nekaj pozitivnega. Spreobrnil je celotno britansko javnost in tudi številne lakoverne Evropejce. V Angliji je Nikola pretresel vse ljudske sloje in jih ozdravil od bolečnega nagnenja do appeasementa - zazibavanja. Ali bo to ozdravljenje tudi popolno in trajno, tega v tem trenutku še ni mogoče napovedati. Utvare, da je z mušikom iz Moskve mogoče preoblikovati svetovno zgodovino, so dokončno splahnele. Dobrodušni mušik se je čez noč razgalil v suroveža - in to v Parizu, kjer ljudje dostojno vedenje zelo natančno ocenjujejo. Hruščevu se je posrečilo, da je neverjetno lakoverno javno mnenje obr-

KRIZA KD SE BO ZAVLEKLA DO JESEN! Krščanska demokracija je prejšnji teden zaključila svoje šestdnevno zasedanje, ki naj bi najmočnejši in najpomembnejši stranki v državi zavrnilo hrbtenico in jo vsposobilo za učinkovito politično življenje v republiki. Kdor si je od tega zasedanja obljuboval odločilne ukrepe, se je v svojih računih vstrel v izteku optimistov je bilo bore malo. Zasedanje KD so zahtevala levičarska gibanja v stranki z utemeljevanjem, da je sedanje stanje nevarno ne samo za stranko, ampak za celotni notranji politični položaj italijanske republike. Tambromijeva vlada je upravni organ, nesposoben za sleherno pobudo, povrhu vsega pa še odvisev od milosti in nemilosti fašističnih ostankov.

Politični tajnik KD Moro je na zasedanju obnavljal fanfanijsko tezo po vladi levega centra. Zavzemal se je za sodelovanje KD s socialdemokrati in republikanci. Taksi vladi bi bili naklonjeni socialisti, bodisi z glasovanjem za vlado ali pa z vzdrževanjem. Moro je verjetno računl s časovno dozorelostjo tistih duhov v stranki, ki jim načelna niso okrove ideoloških predsodkov, ampak vodilo za doseg najkoristnejših političnih ciljev. Okroge pa ni odnehalo, čeprav poudarja zaključna resolucija, da bi bila vlada levega centra uresničljiva, če bi se PS preobrnila v demokratično socialistično stranko. Tako dolga koraka pa nenni, jevi očitno še ne morejo tvegati.

Positivna je v zaključni resoluciji izražena volja, po kateri je povsem izključena vsakršna možnost vlade desnega centra.

Zasedanje KD dejansko ni prineslo nobenega učinkovitega obrazca za rešitev politične krize. Pred nami je pet mesecev časa, dovolj priložnosti torej za trezno in pametno razmišljanje, da temeljito izprašanje vesti vseh, ki so jim politična stalnost, demokracija, svoboda in blaginja ljudstva pri srcu. Izpraševanje vesti pa ni potrebno samo med odločujočimi pripravniki KD, ampak tudi pri vseh ostalih strankah, ki jim je demokracija pri srcu.

Tudi demokratični Slovenci se nadejamo, da poletni čas ne bo pretekel neuspešno in da se bodo končno uveljavile v državi demokratične politične sile, ki bodo tudi z nami demokratično postopale.

ITALIJANSKI KOMUNISTI V OFENZIVI. KPI je mobilizirala vse svoje najemnike za propagando proti Tambromijevi vladi in proti ameriškem imperializmu. Takoj po sestavi upravne vlade, so komunisti poskušali izrabiti tri okoliščine, ki so se jim zdele vredne napora: dozdnevno legalizacijo neofašizma, ker podpirajo Tambromijev manjšinski vladno v parlamentu neofašisti, razkroj krščanske demokracije in ne posebno spretno proteste posameznih cerkvenih zastopnikov proti sodelovanju krščanskih strank s socialisti. Po polomu pariške konference se temu pridružil še četrti element: imperializem in imperializem v Združenih državah. Kampanja proti fašizmu in reakcije se je doslej zadovoljila z nekaj shodi po posameznih italijanskih mestih. Pri

nil proti sebi. Tako kot Hruščev, se civilizirani ljudje na Zahodu ne obnašajo.

Prostodušni ljudje na Angleškem, po Evropi in tudi pri nas so pričakovali, da bo vrhunška konferenca s čarovniško palico odpravila mednarodno napetost in z njo tudi nuklearno moro, ki tlači ves svet. Vse te množice so verjele, da se bo našel tudi za Berlin čudežni lek. Poljska, Madžarska, vse to je bilo že davno pozabljeno; prav tako Koreja in Češkoslovaška, napad na Poljsko in Finsko, kasiranje Baltičkih držav. Hruščev je bil za vse te ljudi sicer nepreračunljiv burkež, vendar skoraj dobričina, ki mu je svetovni mir bolj pri srcu kot svetovna revolucija. Ko

(Konec na 2. strani)

VRHUNSKI SESTANEK V GOSPODOVEM LETU 1960

Dogodki po svetu

tem se je KPI poslužila svojih najbolj kričavih demagogov. V prvi vrsti spojeva drugega poglavarja Giuliana Pajetta. Ko je Pajetta obtožil vlado, da bi ameriškim vohunskim poletom stavila na razpolago radijsko omrežje in se po vzgledu svojega krušnega očeta v Moskvi poslužil surovih žalivk proti predsedniku Eisenhoweru, so policijske sile komunistični šroh razgnale. Pajetta je bil pri pretepanju s policijo lahko ranjen. Prav tako tudi poslanec Bottonelli. Kvestor v Bologni je rlozil proti obema kazensko ovadbo zaradi žaljenja italijanske vlade in tujeja državnega poglavarja. Tri radijske oddajne postaje, ki jih je imel pilot Powers na seznamu, služijo splošni pomorski in letalski službi, torej tudi vzhodnim državam.

PREOBRAT V TURCIJI. Turška armada se je prejšnji petek polastila oblasti na Turškem. Armada je postavila pod svoje nadzorstvo državnega poglavarja CELALA BAJARJA in pozaprila ministrskega predsednika MENDERESA ter številne ministre. Na čelo ustajnikov se je postavil armijski general Kemal Guersel, ki je ustanovil »Odbor nacionalne enotnosti. General Guersel, ki je bil šef turškega generalnega štaba, je pred kratkim odstopil iz protesta proti Menderesovi vladi. Državni udar v Turčiji je potekal brez prelivanja krvi. Razglašena Menderesova vlada je z nedopustnimi sredstvi zatirala opozicijo. Demokratično vzgojena mladina se je nasilju uprla prav tako kot je to pred kratkim storila južnokorejska mladina. Tudi po drugih diktaturah ne bo drugje. Prej ali slej bo zavreščalo. Svoboda je epidemija, ki ji ne zapre poti še tako visoka železna zavesa...

PORAZENA SOVJETSKA RESOLUCIJA V VARNOSTNEM SVETU. V Varnostnem svetu je sovjetska obtožba »napadnosti Združenih držav« doživela uničujoč poraz. Za resolucijo sta glasovali le SZ in Poljska, proti pa Velika Britanija, Združene države, Francija, Nac. Kitajska, Italija, Argentina, Ekvador. Glasovanja sta se vzdržali Ceylon in Tunizija. Sovjetski zunanji minister Gromiko je ponovno poskušal izrabiti Varnostni svet v propagandistične namene, pa se mu to ni posrečilo. Zahodni svet v svojih govorih ni uporabljal histeričnih izpadov hruščevskega žargona, ampak je mirno, stvarno, pa čeprav z dozo pikostrji zavrnil vse Gromikove obtožbe. Z vtujdnimi besedami so tako britanski, francoski kot italijanski in argentinski zastopniki jasno povedali, da mejijo sovjetske obtožbe na norost spričo dejstva, da že dolgo krozi okrog naše zemlje sputniki in sateliti, ki stalno preletajo tuja ozemlja. Sovjeti, je dejal Pierson Dixon, bi morali prvi razumeti potrebo obrambe proti iznenadnim napadom. K taki obrambi spada tudi zbi-

ranje informacij, s katerimi Sovjeti prekasajo vse dežele sveta. - Porazena Sovjetija je zaprela, da bo zadevo U-2 predložila glavni skupščini OZN.

JUZNOTIROLSKI SPOR. Ministrski predsednik Tambroni je odposlal avstrijskemu kancelerju pismo, ki ne govori o avtonomiji Bocenske pokrajine, ampak izraža pripravljenost za pogajanja glede izboljšanja sedanjega statuta in prepustitve nekaterih upravnih enot provincijalni upravi. V pismu je tudi govora o morebitni prepustitvi zadeve Mednarodnemu razsodišču v Haagu.

MOHAMED JE PREVZEL KRMILNO V. SVOJE ROKE. Po štirih letih notranje političnih kriz je Mohamed V. prevzel v Maroku vlado v svoje roke. S tem so propadli vsi napor, da bi v tej deželi zavlada parlamentarna demokracija. Vlada je v svojem proglasu na narod obljubil, da se bo njegova absolutistična monarhija do leta 1962 pretvorila v ustavno monarhijo.

MILIJONSKI MORILEC EICHMANN. ki je med drugo svetovno vojno kot nacistični krivnik zakrilil smrt več kot nad enim milijonom židovskih žrtev, je padel v roke pravici. Pod ključem ga imajo v Palestini, kjer ga bodo v kratkem tudi sodili. Ta zverina v človeški podobi si je izmislila najstrašnejšo kupčijo svetovne zgodovine. V času, ko je bila vojna za nacistične izgubljena, je Eichmann postal v Carigradu budimpeštanskega Zida, Joela Branda, s ponudbo zaveznikom, po kateri je pripravljeno izročiti en milijon Zidov, če pošljejo zavezniki v zameno 10000 tovarnikov. Britanci so ponudbo odklonili in posredovalca za štiri mesece pripili v Kairo. Proces bo verjetno razčistil številne spore, ki vladajo med Zidi prav iz časov njihove največje tragedije.

AMERISKI »MIDAS« SATELIT. ki so ga dne 24. maja Američani poslali na krožno pot okrog naše zemlje, je prenehal z delovanjem. S seboj nosi instrumentarij, ki tehta eno tona in pol. V konicini ima vdelano »infrardeče oko« ki zaznamuje vsako raketo ob njeni izstrelitvi.

RAZJARJENO MORJE je preplavilo obsežna področja v Čilski republiki in povzročilo nad 7000 človeških žrtv. Tudi po Tihem oceanu so divjali morski valovi do 10 metrov višine in s hitrostjo 800 km na uro ter zalili številna obrežja in otočja. Tudi tu je bilo več sto človeških žrtv.

NEPOZABNI SPOMIN. V Goslarju je ladijski kapitan Okun ogledoval skupino cirkušskih slonov. Nenadoma je zatrobila slonovka Sara in se je z naglimi koraki blizala kapitanu, ga z rilcem pobožala in se veselo vrtela okrog začudenega pomorščaka. Ugotovili so, da se je pred dobrimi petimi leti slonovka vozila z ladjo, kateri je zapovedoval kapitan Okun. Po poti je slonovka obolela na morski bolezni. Ni pa pozabila, da se je kapitan takrat za njo skrbno zavzemal.

porast števila gojencev v slovenskih šolskih vrtcih. Te predšolske vzgoje se je letos udeleževalo 41 slovenskih otrok več kot lani. Njihovo število je tako naraslo na 602, kar predstavlja 10,5% vseh gojencev otroških vrtcev na Tržaškem ozemlju. To dokazuje, da slovenski rod ob Adriji vkljub vsem težavam vztraja in živi.

Vseh učencev slovenskih šol na Tržaškem je 3318 ali 9% učencev vpisanih na vse (slovenske in italijanske) šole na našem ozemlju. Italijanske šole so namreč imele lani 36.812 učencev.

Če upoštevamo visok pritok doseljencev italijanske narodnosti, pred vsem iz krajev, ki so po drugi svetovni vojni pripadli Jugoslaviji, in vemo, da so to bili predvsem mladi italij. ljudje, lahko iz omenjenih števil sklepamo, da je absolutno število Slovencev na Tržaškem zadnja leta stalično. Potem, ko se je množično izseljevanje naših soнародnjakov v prekomorske dežele v glavnem ustavilo, bo verjetno pri tem tudi ostalo.

Dolgo pot je prehodila slovenska šola ob Adriji v zadnjih petnajstih letih, od njene oživitve po zveznikih pa do danes.

Se se spominjamo časov, ko je bil slovenski šolnik, ki je pogumno in požrtvovalno stopil na delo za obnovo uničenega slovenskega šolstva na Primorskem, od mnogih, še danes kričavih činitelj, ožigasan kot »kolaboracionist«. Nekateri so bili celo v smrtni nevarnosti. Organizirane stavke šolskih otrok, protestne procesije staršev in celo fizični napadi so bili na dnevnem redu.

Marsikdo se je tedaj vprašal: »Čemu pravzaprav služi vsa ta razbescnela jeza slovensko-italijanskih »progresivnih sil« proti slovenski šoli?« Leta, ki so sledila, so pokazala vso škodljivost takratnega početja.

Toda čas razbijanja po mizi in množičnih protestov je hvala Bogu že dolgo za nami. Čas pa je tudi, da se še preživeli nosilci takratnega zavednega Slovencev tujega duha umaknejo ter pustijo prosto pot rodu, ki je medtem zrastle in proste roke tistim, ki so obnovo slovenskega šolstva dejansko izpeljali. Zastonj je zahtevalo slovenske napise na pročeljih slovenskih šol, če se FLR Jugoslavija, podpisnica mirovne pogodbe z Italijo in sopodpisnica londonskega Memoranduma pred tem odločno ne potegne in tudi doseže uzakonitev slovenske šole in razpis natečajev v slovenskem jeziku za namestitev slovenskih učnih moči na slovenskih šolah (kot v Gornjem Podlajžu, kjer je minister Tambroni dovolil razpis natečajev v nemškem jeziku). Podobno mora prej prenehati tisto ravnanje tukajšnjih slovenskih »progresivnih« činiteljev, ki brez vsake potrebe potiskajo celo študentovske sile v tuje vode. Pri mer levičarskih list na tržaški univerzi uči in svari!

Jasno je da bodo protislovenski nestrpnosti zavirali uzakonitev slovenskega šolstva na Tržaškem in Goriškem. V tem smislu pritiskajo in bodo pritiskali na italijansko vlado. Ali pri tem se je treba iskreno vprašati, ali ni bila že leta 1945 in potem zamujena marsikatera ugodna prilika in to prav zaradi trme tistih krogov, ki bi se danes v šolskem in drugih slovenskih narodnostnih vprašanjih radi igrali vodilno vlogo v raznih skupnih odborih?

VESTI z GORIŠKEGA

Slovinci, fašizem in komunizem

Kdor obeti na lastni koži nasilje diktatorskih ideologij in režimov, ta razume tudi vse mučeniško trpljenje svojega naroda in zna dobro ceniti nevarnosti, ki narodu pretijo. Kdor živi daleč proč od dejanskega izvajanja režimskih krvočolnih diktatur, ne občuti nobenega moralnega in telesnega pristika, in ne more razumeti težkega položaja, v katerem se narod nahaja. Se manj more tak človek soditi o nevarnostih, ki narodu pretijo.

Na Primorskem je zavladal fašizem z vso krutostjo svoje ideološke nacionalistične nestrpnosti. Z vsem sovraštvom in prizirom je obsodil Slovence in Hrvat na smrt. Na popolno brezposojno nacionalno smrt. Zato pa je preganjal vse, kar je bilo slovenskega in hrvatskega, ter tudi fizično pobijal naše ljudi.

Nekateri so se fašizmu prestrašili in ker niso zmogli korajžnega zoprstavljanja in upiranja, so našli možnost življenja v Jugoslaviji. Tam niso trpeli niti moralno niti fizično.

Mnogi so šli s Primorskega zaradi svojih življenjskih prilik in ti so se odločili za beg pred nasiljem težkega srca, ker so pač bili prisiljeni zaradi okoliščine nujne obveznosti.

Ostali so na Primorskem kljubovali nasilju in se mu tudi dejansko upirali, ker so ljubili svoj narod, ki se jim je smilil, in so mu stali ob strani do konca. S svojim pogumom in nastopom so dajali narodu moč vztrajnosti in upanje v boljšo bodočnost. Zato so občutili na lastnem telesu vso ostrost in gorje fašističnega meča. Mnogi so padli: Strancar, Gortan, Bidovec, Marušič, Valenčič, Miloš, Lojze Bratuž in nešteto drugih. Samo posebno fašistično sodišče jih je obsodilo na smrt, petindvajset. Pa koliko drugih je padlo pod fašističnim strelom!

Med vojno je znano, da je fašizem s svojo vojsko na še bolj nezasičen način svoje delo uničevanja Slovencev in Hrvatov nadaljeval.

Pršlo je do slovesnega upora. Primorski Slovenci in Hrvati so šli v odločen boj proti nacifašizmu, toliko bolj korajžno, ker je upor zajel složno vse jugoslovanske narode. In povsod so se naši bratje borili proti nacifašizmu.

Komunisti so izrabili priliko in nastopili tudi za doseg svojih ciljev in namenov. Z vso krutostjo so spretno izvajali komunistično taktiko in zahrbito morili naše drage brate. Zasedali so zmedo in zmoto, o posledicah katerih bo spregovorila zgodovina.

Zopet so se nekateri zbalj zdej pa komunistov in se raje spravili drugam, kot da bi kljubovali na lastnem rodnem področju in ostali z narodom ter z njim delili bratstvo, istosojno pa se skupaj z njim borili proti nacizmu in fašizmu. Drugi pa so ostali z narodom in preizkusili še komunistično gorje na lastni koži.

V Jugoslaviji je zavladal komunizem s svojim diktatorskim režimom. Slovenska demokratska zveza se je pojavila zato, da brani narod in njegove pravice pred komunistom in da v Italiji zagovarja njegove pravice. Dala je takoj ob nastanku svoje žrtve na oltar svobode in pravice: Uršiča in Kalina, ki so ju komunisti ubili.

V Jugoslaviji so odpravljene vse svoboščine, civilne in politične. Toda narod je ohranjen in živi, recimo, da živi zaradi siromašna. Toda te dni je nepristranski italijanski duhovnik, ki je obiskal Slovenijo ter se tam pogovarjal s cerkvenimi predstojniki, dejal, da so z verskega stališča precej zadovoljni. Jugoslovanski izobraženci pa mi je tudi te dni pravilo, da živita tam ne manjka. Vsaj v njegovem okolišju ne.

Še mi ni rečeno, da kdo režim odobruje in ga zaradi tega zagovarja, ker zlasti tisti, ki cenijo svobodo ne samo zase, ampak tudi za ves narod, ne bodo nikoli in za nobeno ceno priznali, še manj zagovarjali diktatorske režime.

Čas je najboljši zdravnik in pošten sodnik. Ozdravil nas bo tudi komunizem in prisodil njemu konec, narodu pa zopet zlato svobodo s težko, toda dragoceno izkušnjo.

Narod bo ohranjen! Režimi izginejo, narodi ostanejo.

Ali pa je pri nas na Primorskem fašizma konec? Ali je na Koroskem nacizma konec? Ni še konec niti fašizma pri nas na Primorskem, niti nacizma na Koroskem. Na enem in drugem področju živita fašizem in nacizem ter onemogočujeta pravo dihanje in pravo življenje našega naroda. V Italiji nismo zaščiteni, ker je še živ fašizem, vrinjen ne samo v mislovsko (novofašistično) organizacijo, ampak več, ali manj v vse italijanske organizacije, tudi v demokratsko stranko. To je strahotno in sramotno, da je demokratska stranka, ki bi nas morala v imenu krščanstva braniti in ščititi, tista, ki nas ne bo poznati, in računa ter čaka, da izumremo. Sami nekateri italijanski župani tako govorijo in sami osporavajo pravico do zaščite.

V Videmski pokrajini nimamo niti enega samega razreda osnovne šole in še bore malo poštenih slovenskih duhovnikov, ki zvesto, Bogu na hvalo, narodu na veselje in čast, učijo božjo besedo v materinskih svojih vernikov.

Tudi tam čakajo nekateri, da še ti naši pošteti duhovniki izumrejo... In potem? Pa živi v Videmski pokrajini vsaj 30.000 Slovencev!

»Narod moj umira«, je žalostno ugotavljal veliki naš pokojni monsignor Ivan Trinko, ko je vrh, Trčmuna pod Matajur, jem bridke solze prelival nad težko usodo svojega ljubelega in trpečega naroda v dolini Nadiže.

Na Koroskem so razmere tudi zelo hude. Berimo kaj piše koroški list »Naš tednik - Koroška kronika«. Berimo kaj piše londonski »Klic Triglav« v člankih »Naša kri vpije do neba« in »Kakor pod nacizmom«.

Za vsako ceno nas še živi fašizem hoče iztrebiti. Žalostno, zelo žalostno pa je dejstvo, da so mnogi demokrati na vodilnih mestih tisti, ki računajo na naš konec in komaj čakajo na pogreb.

Se bolj žalostno je dejstvo, da so ponekod cerkveni predstojniki tisti, ki stojijo proti živi besedi našega vernega slovenskega ljudstva, in slovenskim duhovnikom ovirajo pridno in pošteno pastirovanje med Slovenci.

Komunistične nevarnosti, ki bi nam pretile kot Damoklejev meč v Italiji ni. Borba med demokrati za sestavo vlade kaže le eno, da so razne struje te stranke v medsebojnem boju za oblast. V tem boju se nekatere poslužujejo »komunistične nevarnosti« kot gesla, ki dejanski nima resnične stvarne podlage. Vlada ima v Italiji na razpolago velika sredstva in vso moč, da v kati zatre vsak požik komunističnega nasilnega podviga. To jamči sama ustava!

Sicer pa, ali naj mi Slovenci branimo laško »demokracijo«, ko število obiskovalcev slovenskih šol pada prav zaradi te »demokracije«, in ko se odgovorni činitelji iste »demokracije« tega veselijo in

čakajo, da izginemo ter nas prav v tem pričakovanju nočejo zaščititi?

Smo in-ostanemo pošteti demokrati, nekomišni in zvesti verniki, toda za norca se ne smemo pustiti imeti.

Fašizem je živo dejstvo pri nas, kakor je živo dejstvo nacizem na Koroskem. Enega in drugega občutimo Slovenci na našem telesu. Zato oklenimo se naših pravic in ostanimo trdni na braniku naše demokracije in našega jezika in vse naše kulture ob spominu na vse prestano trpljenje in na vse naše mučenike.

Vsako omaloževanje fašističnega zla in nevarnosti je groba žalitev vseh žrtv fašizma.

Primorski Slovenec

Lega Nazionale in slovenski vrtci

V torek 24. maja je goriška Lega Nazionale proslavila 24. maj kot obletnico vstopa Italije v prvo svetovno vojno. Za to priliko so morali na proslavo tudi otroci slovenskih vrtcev. Lega Nazionale pa je zasebna organizacija za italijanstvo in je do tu vedno skozi zelo temna očala motrila na naše šole. Slovenci vprašamo: Kako to, da oblastva dovolijo taki zasebni organizaciji vzeti otroke slovenskih vrtcev na njene proslave?

Ali sme kakšna »slovenska organizacija« peljati otroke italijanskih vrtcev na kako proslavo slovenskega značaja?

Za proslavo padlih vojakov, ki počivajo na Oslavju, bodo poskrbele pristojne oblasti, ko bodo otroci bolj odrasli in seveda v slovenski ter s pravilnim zgodovinskim podukom.

S SEJE OBČINSKEGA SVETA

25. april - praznik osvoboditve konca vojne in zloma nacifašizma

Meseca maja se je goriški občinski svet sestel trikrat in se bavil s pestrim dnevnim redom. Med drugim je razpravljal o vprašanju razširitve mreže mestnih greznic za kakih 80 milijonov lir stroškov. Potrdil pa je tudi splošni načrt zgradbe greznice, vključno na področju Standreža in Ločnika, ki predvideva skupnih 800 milijonov lir stroškov. V ulici Ascoli podirajo zdej štiri nadaljnje hiše, klj so v nevarnosti, da se zrušijo do tla, in na njih mestu se zidajo nove. Odkodnina gospodarjem bo znašala 12.292.000 lir. Za štandreško nogometno igrišče je svet sklenil prispevati 110.000 lir na leto.

Za 1000 lir na leto je občina vzela v najem nekaj prostora pred cerkvijo v Sentmavru, da se bodo motorna vozila tam lažje ustavljala in obračala. Na seji so razpravljali tudi o novi občinski hiralnici, zgrajeni v Ločniku. Da bo lahko sprejemala goste, je svet sklenil nakupiti več potrebne opreme.

ZA PROSLAVO 25. APRILA

V petek 27. maja pa je svet razpravljal dobri dve uri v zadevi proslave 25. aprila. Ta dan je državni praznik v spomin na osvoboditev in konec vojne po zlomu nacifašističnih sil. Po vsej državi so 25. april slovesno proslavljali in obujali spomin na težke dogodke in grozote, ki so jih nacifašisti povzročili, le v Gorici so samo višele zastave z javnih poslopij in župan je izdal le kratek razglas. Nič drugega! Komunistična svetovalec sta zato vprašala župana za pojasnilo in ta je na seji 18. maja povedal, da on ne smatra za potrebno, da bi se ta dan proslavljala tudi v Gorici, z ozirom da so v Gorici vkorakali jugoslovanski partizani, z znanimi dogodki iz maja 1945, hitro za njimi pa še zavziške čete.

Dr. Battl je stvarno, toda energično prikazal neumestnost takega županovega in odborovega zadržanja. Kritiziral je županovo trditev, da predstavlja on dušo občine, ker je 25. april državni praznik, ki ga je treba proslavljati tudi v Gorici, kakor so ga slovesno proslavljali v Trstu in drugod. Čas je, da se dejal govornik, da se enkrat za vselej odpravi mrtnja in sovraštvo zaradi dogodkov iz maja 1945, za katere smo vsi odgovorni (je glasno poudaril njegov kolega dr. Battello.)

Novofašisti in monarhist dr. Pedroni so naglo podpisali pohvalo županu zaradi njegovega zadržanja 25. aprila in njegove izjave in zahtevali, da se po takem njihovem dnevnem redu glasuje. Toda dr. Battello je svoje vprašanje spremenil v dnevni red in zahteval, da se o njem razpravlja, kar se je tudi zgodilo v petek 27. maja.

Na tej seji so predložili dnevni za proslavitev 25. aprila tudi demokrati. Tako je svet razpravljal kar na treh. Dr. Battello je poudaril, da so slovenski svetovalci sedeli in bodo sedeli v goriškem občinskem svetu in da je treba enkrat za vselej končati z mislijo, da Slovencev tu ni. Če so bile žrtve meseca maja 1945, so bile še prej pod fašizmom tako v mirnem času, kakor med vojno. Pokazal je na dr. Sfiligoja in opozoril, da predstavlja on eno takih žrtv fašizma. Zahteval je, da se samo to, da se tudi v Gorici proslavlja

25. april. Socialdemokrat prof. Zuccalli je pobijal trditve župana, da predstavlja on sam dušo občine in povedal, da so meseca aprila in maja 1945 prišli v Gorico, ker so se borili za svoje pravice in za svoje ideje. Čeravno nasprotniki, je poudaril prof. Zuccalli, so vredni spoštovanja kot borci ne glede na to, kar se je meseca maja tistega leta zgodilo. »Tega mnenja«, je povedal prof. Zuccalli, »so tudi mnogi občani, s katerimi sem po županovi izjavi od 18. maja govoril«. Monarhist Pedroni je naravnost besnel in njegove besede so bile najpogostejše »zločin«, »izdajalstvo«, »seveda na račun »slavovokomunistov«. Seveda so ga razni govorniki ostro zavrnili. Liberalce Grof Attems je potegnil s Pedronijem, kar se je tikalo njegovega dnevnega reda, da se namreč 25. april ne proslavlja. Govoril je še demokraciji dr. Calderini, ki je sicer lepo razvil svoje misli in tudi poudaril, da so Slovenci priznani državljani in nositelji pravic po načelih demokracije in na podlagi republiške ustave. Toda njegov dnevni red je vendar spominjal kot očitek »titinismu« na dogodek iz maja 1945. Pod besedo »titinismu« razumejo goriški italijani vse Slovence, čeravno je dr. Calderini, napačno seveda, trdil, da so slovenski demokrati niso borili na strani jugoslovanskih komunistov v drugi svetovni vojni. Dr. Calderini ni znal ločiti borbe za nacionalne pravice jugoslovanskih narodov istočasno od borbe komunistov za svojo stvar.

Dobil je besedo dr. Sfiligoj in dejal, da se 25. april mora smatrati za svečan dan ne le v Italiji, ampak po vsem svetu, ker pomeni konec vojne in dan zloma nacifašizma ter začetek nove dobe, demokracije in republikanske. V demokraciji smo vsi enaki in imamo priliko in možnost, boriti se za svoje ideje in pravice z besedo, ne z orožjem. 25. april pa nas spominja nujno na žrtve nasilja pod diktaturami in tekmo vojne. Padle bojovnike častimo kot junake, nedolžne žrtve pa kot mučenike, je dejal dr. Sfiligoj. In nadaljeval: »Mi preživeli smo dolžni razumeti in spoštovati vse žrtve in žalost vseh svojcev padlih in izginulih, naj pripadejo bilo kateremu narodu, in naj spadajo kateri koli ideologiji. Na nekem vojaškem pokopališču, kjer so počivali italijanski, nemški, slovenski in drugi vojniki, sem po prvi svetovni vojni čital sledeči napis: »Tu smo vsi krameri!« Zato rečem, da gre naš spomin vsem žrtvam, tudi onim iz maja 1945, med katerimi se najajajo tako Italijani, kakor Slovenci. To sem že večkrat poudaril. Mene samega pa so maja 1945 odpeljali, kakor lahko pričajo nešteti goriški uradniki. To pa pomeni in dokazuje, da je šlo tudi za komunistično revolucijo. Revolucije, na žal, imajo svoje težke zakone. To je dejstvo, odkar svet stoji. Moram pa omeniti, da so padli tudi pred vojno in prav tu v Gorici. Lojze Bratuž so fašisti ubili z umazanim strojem oljuma? Sodniki pa so v sodbi zapisali, da so ga ubili zaradi visokih socialnih razlogov. Naj omenim še slovenske žrtve taboriške zlasti umrlih v Trevisu in Monigiu, kjer ni sledu za njimi, ker so tam grobišča razkopali, ministrstvo pa tistim žrtvam ni izkazalo časti. Kot pri-

Kier ni svoboda le prazna beseda

V zadnjih časih skoraj ne mine teden, da ne bi svet izvedel o kakšnem širšem valu protipoladnih demonstracij, ki so zajele zdej to zdej ono državo.

Začelo se je v Južni Koreji, kjer se je ljudstvo dvignilo proti Singmarjevemu režimu in tako javno pokazalo, da je napelčano vlade, ki je kriva številnih zlorab, zlasti pa še vseh nerednosti pri zadnjih predsedniških volitvah. Ker demonstracij ni bilo konca, je Singman Ri najprej izjavil, da je pripravljen odstopiti in razpisati nove volitve, če je taka volja ljudstva, in ko mu je nato tudi narodna skupščina naznanila enako zahtevo, se je mož res odpovedal predsedniškemu mestu ter se umaknil s političnega položaja.

Komaj se je nekoliko pomirilo v Južni Koreji, so že izbruhnili precejšnji neredi po raznih turških mestih, kjer so študentje začeli demonstrirati proti Menderesovi vladi in zahtevati njen odstop zaradi ukrepov proti republikanski stranki in njenemu predsedniku Inonu. Tamkajšnji parlament, v katerem ima večino liberalna stranka, je namreč dal široka pooblastila parlamentarnemu odboru, naj prouči delovanje opozicijske republikanske stranke, ter obenem sklenil, da se ne bo smel predsednik Inonu udeležiti dvajset sej v parlamentu. Dogodki niso ostali brez posledic, čeprav je vlada povzela takojšnje ukrepe proti demonstrantom; nezadovoljstvo se je le še vedno širilo po državi in prav te dni je vojska izvedla državni udar, odstranila dosedanje vlado ter za-

gotovila, da bo obdržala oblast do novih volitev, na katerih se bo ljudstvo lahko svobodno izreklo za novo vlado.

Med tem so izbruhnile demonstracije tudi na Japonskem, kjer socialisti in komunisti zahtevajo razveljavljenje japonsko-ameriške vojaške pogodbe, odstop sedanjega vlade in odpoved bližnjega obiska ameriškega predsednika Eisenhowerja. Teh zadnjih demonstracij ne moremo sicer smatrati kot pristen izraz ljudske volje, vendar nam tudi te dokazujejo, da je na Japonskem, kakor v Turčiji in Južni Koreji, dana vsakomur možnost, da na javen način daje duška svojemu nezadovoljstvu.

Sedaj pa poglejmo v Jugoslavijo. Politične razmere, v katerih že petnajst let živijo jugoslovanski narodi, se ne morejo sploh primerjati s položajem v Turčiji, Južni Koreji in na Japonskem, toda do sedaj se ni še nihče upal dvigniti javno svojega glasu v znak protesta proti komunističnim vladajočim krogom ter tako pokazati, da se ne strinja z njih politiko. Zakaj se ni kaj takega zgodilo? Morda zato, ker so Jugoslovani res tako zadovoljni s sedanjim stanjem v državi? Odgovor na vse to je zelo enostaven: Jugoslovani so ne morejo odpreti ust zaradi tamkajšnjega policijskega sistema, ki ne dopušča niti najmanjšega znaka opozicije. Vsaka javno izgovorjena beseda proti vladi bi pomenila težka leta zapora ali prisilnega dela. Vemo pa, da je kljub temu najmanj sedemdeset od sto jugoslovanskega ljudstva proti sedanjemu komunističnemu režimu, četudi nam tega ne morejo pokazati razni volilni izidi, ki skoraj vedno govorijo... o plebiscitarnem glasovanju za edino uradno - komunistično listo.

Lahko pa bi se lepega dne Jugoslovani naveličali hlapčevskega položaja, v katerega jih je s silo pahnil komunizem, in bi tudi na zunaj pokazali svoje nezadovoljstvo z množičnimi demonstracijami, med katerimi bi odločno zahtevali takojšnji odstop dosedanjega komunističnega klike. Tudi to bi bil pristen izraz ljudske volje, toda radovedni smo, ali bi bil v takem primeru kak »Primorski dnevnik« enakega mnenja. Prav gotovo ne bi hotel slišati ničesar o ljudski volji, o odporu proti reakcionarnim klikom, temveč bi jo ubral po drugačnih strunah: začel bi takoj govoriti o vmešavanju in spletkah tujih agentov in hujskačev, sovraženikov napredka, demokracije in svobode.

In vendar ni mogoče govoriti o napredku, svobodi in demokraciji, kjer narod ne sme javno izražati svojega mnenja...

Drobne vesti

IZREDEK DOGODEK V DOBERDOBU. V nedeljo 22. maja popoldne je bila v doberdobski farni cerkvi svečana blagoslovitev novih orgel. Glavni del svečanosti je obsegal koncert cerkvenih pesmi, ki so jih pod vodstvom gospoda Francejla Valentinčiča iz Pevme zapeli združeni zbori Doberdoba, Jamelj, Gorice, Pevme in Jazbin.

NOVA ZRTEV ČESTNE NESREČE. V torek 17. maja popoldne so na pečanskem pokopališču pokopali devetnajstletnega domačina Antona Kovica, ki se je prejšnjo nedeljo smrtno ponesrečil pri Volčji dragi, ko se je s sovaščanom vračal na motorju s kratkega izleta po Jugoslaviji.

POROKA. V soboto 14. maja sta se v cerkvi sv. Duha poročila učiteljica Vera Onesti in učitelj Zdenko Vogrič. Iskrena voščila!

Utvare in resničnosti koeksistence

(Nadaljevanje s 1. str.)

je grozil z raketami in atomskim orožjem, so našli za vse to na tisoče opravičil. Ko se je smejal in v Ameriki božal otroke, so celo prepričani demokrati poskakovali od navdušenja.

Vse to ogromno moralno bogastvo se je čez noč izničilo. Hruščev se je obnašal kot se gentleman v zahodnem svetu obnašati ne sme. Samo prenapeti ošabni petelin histerično obračala hrbet svojemu prijatelju, ki so ga še večeraj objemavali.

Od vseh dosedanjih brskanj po vzrokih Hruščevega obnašanja je morda najtočnejša analiza tista, ki jo je izrekel eden najboljših srednjeevropskih poznavalcev boljševiških razmer, prof. Schapiro. Ta je s prstom pokazal na Mihaela Suslova. Njegova zvezda izhaja istočasno od Mikoja-nova očitno zahaja. Suslov se rad ponaša z apostolstvom »čuvaja Stalina« veste in uživa polno zaupanje medvedjega maršala Malinovskega, ki je bil v Parizu Hruščev telesni paznik. Vrhunsko konferenco, pravi Schapiro, je pokopal Suslov. Ali res tako, bo pokazala že najbližja bodočnost.

Pariz je samo eno dejanje. Kaj bodo prinesla druga, ni mogoče ugati. Pariz je bil poizkus razbitja zahodnega sveta, ki se je ponesrečil. Nekaj velikih zablod in utvar je shlapnelo.

ŠOLSKA VESTI

ZAKLJUČEK ŠOLSKEGA LETA

Tudi na naših srednjih šolah je bil v soboto 28. maja zaključek šolskega leta z mašo, ki so se je dijaki nižje srednje in strokovne šole udeležili v stolnici, dijaki liceja in učiteljskega pa v cerkvi sv. Ivana.

RAZSTAVA ŠOLSKIH RISB

V šolskih prostorih v ul. Randaccio je tudi letos razstava šolskih risb. Med razstavljavci sta bila nagajena za najboljše geometrične risbe Edi Bertossi in Nada Skorjanc, za prosto risanje pa Peter Komac in Sabina Mozetič.

LEP USPEH SLOVENSKE DIJAKOV

Ustanova »Consorzio provinciale per la istruzione tecnica« iz Gorice je pred dnevi nagradila štiri dijake strokovnih šol. Med štirimi nagradjenimi dijaki po 10.000 lir, so kar trije dijaki naše strokovne šole, in sicer Marij Buiatti iz Jazbin ter Marija Cernič in Marija Ferletič, obe iz Doberdoba. - Cestitamo!

SMRTNA KOSA

V visoki starosti 94. let je v Gorici pretekli teden umrl g. Ignacij Zorut iz znane Zorutove družine iz drevoreda XX. septembra v Gorici. Užalošeni družini naše iskreno sožalje.

PRED ŠTIRIDESETIMI LETI

Naš polom s plebiscitom

Koroški nemški koledarji že prinašajo spominske članke na nemško plebiscitno »zmago« pred štiridesetimi leti. Tako je »Kärntner Bauernkalender 1960« ves posvečen spominu nemške »zmage« leta 1920. In vendar resnični kristjani nemške narodnosti ne bi smeli biti »ponosni« na to »zmago«, ampak bi se je morali sramovati.

Slovenski narod je v prvem vsporu svoje samostojnosti grešil kot greši sleherni začelnik. Zakopan je bil v svoje drobnarije, se preklal, kakšni naj bodo napisi na javnih higienskih prostorih in se spuščal v smešne formalnosti. Ko pa je napočila ura življenjske odločitve, je odpovedal. Kdo izmed številnih Primorcev se ne spominja usodnega leta 1918? Mnogi, ki so kot prostovoljci služili pod generalom Maistrom v Tržaškem bataljonu, v Lavricem, Badjurjem ali Martin, čičevem odredu, vedo, da so bili »Janjezi« sicer železni avstrijski vojaki, da pa jih na Koroškem skoraj ni bilo.

Tudi v diplomaciji smo takrat hudo, hudo šepali. Deželna vlada je skrbela za »domačec«, za Koroško pa se je le malo zanimala, obsedal jo je šušterski duh in vera v »zeleno mizo«.

Ko gledamo sedaj nazaj na koroški plebiscit 1. 1920, moramo priznati: plebiscit se ni obnesel. Da, še več, reči moramo: določitev plebiscita v takih razmerah je bila skozi in skozi pogrešana, še več bila je skrajno krivična! Kdo je sprožil plebiscitno načelo in kdo je in kako plebiscitno kampanjo vodil, o tem je boljše molčati.

Določitev plebiscita je bila za Nemce nagrada in plačilo za to, da so skozi pol stoletja pred plebiscitom z vso brezobzirno brutalnostjo s pomočjo šole potujčevalnice ponemčevali naš narod na Koroškem. Zaradi tega brezobzirnega in načrtnega ponemčevanja je bilo slovensko koroško ljudstvo že tako ponemčeno, da smo plebiscit morali izgubiti! Vsega tega vodilne slovenske politične stranke niso vedele. Brez verifikacij na licu mesta so se potegovala za - plebiscitno pravico.

Pogosto smo se spraševali: zakaj smo izgubili plebiscit na Koroškem? Edini točen in pravilen odgovor je: zato, ker smo ga morali izgubiti! Zato, ker je bilo našo slovensko ljudstvo na Koroškem že tako prepojeno z nemškim duhom, z drugo besedo: že tako ponemčeno, da smo pri plebiscitu morali doživeti poraz!

Zato je bila določitev plebiscita na Koroškem za naš narod ogromna krivica! Vzgoji kristjana za janičarja, potem pa mu reči: zdaj pa se svobodno odloči za

kriz ali za polmesec! Za kaj se bo odločil? Gotovo za polmesec! Toda, ali je bilo to pravično? Nobenega dvoma ni, da je bilo to skrajno krivično!

Kri ni voda in kar je bilo narodno zavednih Slovencev na Koroškem, so glasovali za slovensko državo. In bilo jih je 15279 ali 41 odst. Pri takem brutalnem nasilju in ponemčevanju se moramo čuditi, da jih je še toliko bilo - in to pri skrajno nesmotrenem in brezbrzižnem zanimanju slovenskega sredinskega razumništva za plebiscit.

Rož in pliberška okolica sta kar strnjeno glasovala za slovensko državo. Našeje moč občine: v Rožu so imele večino za Jugoslavijo občine: Libelče, Zvabek, Blato, Libuče, Bistrica v Podjuni, Globasica. Torej šest občin. Sele so dale za slovensko državo 97 odst. glasov, Blato pa 85 odst.

Za Avstrijo je bilo oddanih 22025 glasov ali 59 odst. Večina za Avstrijo je znašala 6746 glasov.

Samo mesta in trgi v plebiscitnem ozemlju so prispevala za nemško državo 5191 glasov, Bistveno so vplivali na plebiscit

prav tisti, ki so se bili izselili v nemška oziroma ponemčena mesta: Beljak, Celovec, St. Vid ob Glini, Gradec, Dunaj itd., in so se vozarili glasovat v svoje rojstne občine. V tujini so se navzeli nemškega duha in mišljenja. Pozabiti pa tudi ne smemo, da so k nemški zmagi prispevali razni diplomatski mešetarji, ki so si »zaslužili« razkošne vile na Vrbskem jezeru in bili deležni še drugih »provizij«.

Najbolj radikalno so Avstriji ponemčevali trge in mesta. To so storili z nemškimi otroškimi vrčci in nemškimi šolami, v Borovljah so učili otroke v otroškem vrču »Wir Ferlacher sind alle deutsche« (Mi Borovljani smo vsi Nemci).

Tudi v Prekmurju so po prvi svetovni vojni nekateri zahtevali plebiscit. Popolnoma pravilno jim je odgovoril narodno zavedni slovenski učitelj: »Da, mi smo za plebiscit! A šele čez petdeset let! Do zdaj so Ogrji učili otroke po šolah, da niso Slovenci, zdaj pa moramo mi imeti toliko časa, da jim povemo, da so Slovenci«.

Podobno načelo bi moralo veljati na Koroškem. Petdeset let so jih vzgajali v šolah za Nemce. Popraviti bi morali najprej krivico in jih vzgajati enako dobo časa za Slovence. Sele potem bi jim mogli izročiti glasovnico, s katero bi se odločili za slovensko ali nemško državo!

Stoletnica garibaldinskega izkrcanja

Prosvitljeni narodi so v drugi polovici XIX. stoletja z napredkom in civilizacijo bolj ko kdajkoli zaslužili v sebi brstene narodne zavesti, hrepenenje po združevanju bratov iste usodne povezanosti, istega ali sorodnega jezika, iste krvi, ker so se upravičeno zavedali, da bo pozamezniku zajamčen obstoj le v velikih skupnostih, v katerih drug drugemu pomagajo, drug drugega branijo ter po številni moči pred svetom tudi nekaj pomenijo. Takim stremeljenjem so kljubovali tako posvetni kot cerkveni egoizmi, ki so z vsemi silami branili svoje monopolistične privilegije z znano »divide et impera«. Tako je bilo v nekdanji Avstro-madžarski monarhiji, tako v Nemčiji in tako tudi v Italiji. Separatizmi danes spet poganjajo v glavah častihlepnežev, egoistov in političnih diletantov, ali zgodovinski razvoj hiti h krepitvi in združevanju, saj imamo danes dejansko zgolj dve pomembni velesili sveta. Hegemonija se bo morala umakniti solidarnosti, čud manjvrjednosti malih narodov pa se bo prav tako moral umakniti odločnosti in samozavesti.

V teh dneh je preteklo 100 let od Garibaldijevega izkrcanja na Sicilijo. Ta dogodek je za kasnejše zedinjenje Italije gotovo najpomembnejše križišče novejših italijanske zgodovine. Zgodovinska dogajanja so se v takratnih časih razvijala brez tiste hlastnosti in neučakanosti, ki je značilna za današnje dni.

Enajst let pred izkrcanjem na Sicilijo, julija 1849, je Garibaldi na Sv. Petra trgu v Rimu - za časa kratkotrajne republike - vzkliznil italijanskemu narodu: »Ne prišam vam časti in bogastva, ampak la-koto, žej, boj in smrt!« Narodno zedinjenje je bilo dokončano šele septembra 1870 z vkorakanjem garibaldincev in Piemontcev v Rim. Izkrcanje »tisočakov« na Sicilijo meseca maja 1860 pa je postavilo te-

melje zgodovinskemu razvoju italijanskega zedinjenja.

Zakaj je Garibaldi za doseg svojih stremiljenj izbral prav Sicilijo za svoje pohodno torišče? Zato, ker sta se dva ostala načrta izkazala za neizvedljiva. Eden izmed teh načrtov je predvideval izkrcanje na jadranski obali v bližini Ancone. Po zasedbi Umbrije iz vzhoda, naj bi osvoboditelji napredovali proti Cerkevni državi in zasedli Rim. Ta načrt pa so morali opustiti, ker je zahteval številno moč vojaštva in zlasti veliko pomorskih prevoznih sredstev. Drugi načrt je predvideval izkrcanje na zahodu, na Tirenski obali, približno tam, kjer so se v zadnji vojni izkazali Angleži in Američani. Tudi ta načrt so zavrgli, ker je zahteval bojevanje z dvema nasprotnikom, proti Napoleoncem in proti papeški vojski. Poleg tega so zaupna poročila pripovedovala, da niti v Abrucih in niti v Kampanji ni računati na ljudsko vstajo v korist osvoboditeljev.

Povsem drugačen je bil položaj na Siciliji. Tu se je spomladi l. 1860 vnela splošna ljudska vstaja proti Neaplju in Burboncem. Kraljestvo obeh Sicilij je bilo politično in diplomatsko na zelo šibkih nogah, neprimerno šibkejših od Cerkevne države, ki je še vedno uživala moralno podporo Francije in Napoleona III. Tako so se odločili, da se najprej izkrcajo na Sicilijo, da zasedejo južne pokrajine in šele nato korakajo proti Rimu. Razvoj kasnejših dogodkov je pokazal, da so pravilno ukrepali.

RDECE SRAJCE,

SALONKE SUKNJE, CILINDRI

Sicilska ekspedicija je bila izredno pomamljivo opremljena. Kralj Viktor Emanuel in njegov minister Cavour sta bila prisiljena gojiti določene obzire do evropskih držav. Dogodke bosta sicer obrav-

navala kot »dovršeno dejstvo«, sama pa se v pustolovščino ne bosta spuščala. Celotno odpravo sta prevajala dva mala parnika »Lombardo« in »Piemonte«, ki sta bila last zasebnikov. V noči med 5. in 6. majem 1860 sta odplula s 1087 garibaldincev na krovu iz luke Quarto. Le del posadke je bil oborožen s staromodnimi puškami. Municije pa skoraj ni bilo. Garibaldi je nosil uniformo sardinskega generala, njegov »šef štaba«, Sirtori, pa je bil v salonski suknji s cilindrom na glavi.

Da je neprimerno v dilemantsko opremljen ekspedicijski korpus kljub vsemu uspel, so se imeli Garibaldi in njegovi bojovniki zahvaliti čeli vrsti neverjetnih priprteljav. V začetku si vodstvo odprave ni bilo niti na jasnem, kje naj se pravzaprav izkrcajo na sicilski obali. V noči med 10. in 11. majem pa je Garibaldi prejel obvestilo, da je luka Marsala »povsem neutrjena«, in da v mestu ni niti enega samega napolitanskega vojaka. Tako se je odločil, da jo z obema parnikoma potegne v luko Marsala. V luki sta bili v zaščito britanskih vinskih trgovcev zasidrani dve topovnjači. Tri neapeljske fregate, ki so se končno približale luki, so opustile obstreljevanje Garibaldijevih parnikov prav zaradi prisotnosti britanskih topovnjač. Tako se je zgodovinsko izkrcanje »tisočakov« izvršilo povsem mirno in neovirano. Meščani malega mesteca Marsala v začetku sploh niso vedeli, zakaj pravzaprav gre. Može in žene, ki so prihiteli, da napasejo svojo radovednost, so garibaldince spravevali, če so Svcariji. Potem, ko so izvedeli, kdo so tuji, jih je seveda zajel val navdušenja. Objemali so se in poljubovali na vse pretege. Eden izmed krajevskih vinskih trgovcev je Garibaldiju daroval konja, ki ga je novi lastnik krstil za »Marsala«, nakar je tudi vinski trgovci svojo najboljšo vrsto vina imenoval »marsala«.

(Nadaljevanje na 4. str.)

kot pa bi stal novi 500 žardiniera, zato se je gospod Podplatar odločil, da si kupi prav to vozilo, ki številnim Tržačanom v zadnjih dneh draži jetra. V petek 20. maja je gospod Podplatar po ogledu novega vozila na žardinierski paradi na Velikem trgu v kavarni Fabris svečano prisegal, da se človek XX. stoletja lahko marsičemu odpove, nikoli pa ne lastnemu vozilu. Časi - tako je skoraj preglasno oznanjal - v katerih smo smatrali avto za razkošje, so že davno za nami. V tisoč stvareh se lahko omejimo, ali vozilo nam je civiliziranemu ljudem bolj potrebno kot vsakdanji kruh. Prava kulturna sramota je, da imamo še vedno toliko šolnikov, ki se vozijo v šolo s tramvaj! Končno so bili časi, v katerih so ljudje smatrali električno svetlobo za razkošje, ki nas bo pripeljalo v degeneracijo. Pa nas ni!

Osma preobrazba. Vsi Podplatarji so postali v tretji dekadi letošnjega majnika strastni avtomobilisti, vendar si še vedno belijo glave, kako to, da si Stričevi, Komparetovi, Nunčevi lahko privoščijo avto, ko vendar sedaj iz lastnih izkušnj vedo, kaj taka zadeva stane. Tudi Stričevi, Komparetovi in Nunčevi mučijo skrb, kako so mogli Podplatarjevi pri tej dragini kupiti kar 500 žardiniera. Na Vnebovoh so so vsi ti nekdanji pešci srečali v Sežani pri bencinski črpalki. No, bomo že čitali v časnikih, kako in kaj, so drug o drugem razmišljevali.

Pa se nekateri še čudijo, kako so se pred nedavnim preobrazili razni naši narodnjaki, liberalci in klerikalci, krščanski socialci, sokoli in orli - in še nekateri apolitični Slovenci.

Človeški rod prvi z raketno hitrostjo nazaj k naravi. Buba denarja, oblastnosti in nevoščljivosti ga preobrazja v gosnino. Preobrazja in levi se ne prestopajo, pa naj bi pripadali politični, narodnostni, razumski ali katerikoli zvrsti današnje človeške dejavnosti. Avtodialektika metamorfoze.

Avtomobilski lastnik svoje vozilo enostavno »poadorir« že s tem, da se je približalo na andorska tla. Vozilo kaj hitro zapusti gostoljubno deželo, saj je z andorsko evidenčno tablico oproščeno na španskih cestah vseh taks. Take so navade v Andorri. Pa je še več drugih.

Srečna dežela! Upravljal jo kar dva državna poglavarja - in oba sta tuja. Eden je vsakokratni predsednik Francoske republike, drugi pa vsakokratni škof španskega mesteca Urgel. Današnji andorski gospodar general De Gaulle prejel na leto 960 frankov apanaže. Španec pa samo polovico tega zneska, zato pa še po šest lepih andorskih pršutov, po šest hlebcov andorskega sira in po ducat kokosov. Večkrat so že predlagali v andorskem parlamentu zvišanje plače državnega poglavarja, ali ljudska volja je bila drugačnega mnenja. Končno Andora ni Amerika in andorski kmetje niso magnati.

Kadar ministrski predsednik ob večernih urah sklicuje ministrsko sejo svojih 24 ministrov v Dolinsko hišo, Casa della Val, poteka tako državno dejanje z vso nepriljubljenostjo in preprostostjo. Ministrski predsednik in vsi njegovi številni člani kabineta opravljajo svoje delo brezplačno. Njegovo ekcelenco predsednika vlade še kar dobro preživlja mala trgovina, ki je odprta vse do pozne večerne ure. Zamudniki na ministrskih sejah so se zadržali na polju ali pri živini, morda so se tudi pogajali za kako solidno tihotapsko kupčijo...

Ministrska sejna dvorana je v vsem podobna nekoliko večji kmečki izbi. Kadar ministrski predsednik razpravlja o kakih načelnih državnih vprašanjih, se morda pokaže potreba odpreti državni arhiv in pregledati stare urbarje. Ob pomanjkanju jeklenih blagajn hranijo državne spise v solidni hrastovi omari, ki ima šest ključavnic. Vsaka izmed šestih občin čuva po en ključ. Če na seji ni prisoten eden izmed šestih občinskih zastopnikov, sejo odgodi. V Andorri s časom ne skoparijo.

V častiljevi omari je med drugim spravljen dokument iz l. 1293, s katerim sta Francija in Španija zajamčili Andorri neodvisnost. Zelo važno je tudi varstveno pismo iz leta 1810, v katerem se oznanja, da bo Francija vzela v zaščito andorske Katalance na južni strani Pirenejev, kadarkoli bi jih kdo ogražal in ne glede na andorsko državno geslo: »Samo dotakni se me, če imaš korajžlo«.

Od časa do časa pobirajo v Andorri tudi davke, vendar se pri tem delu ne potijo. Z davki plačujejo vojsko: dvanajst orožnikov, kolikor jih premore dežela. Policijska sila je naravnost orjaška. To je tudi potrebno, saj je Andora tihotapsko središče, domovina brezdomcev in pomembna tujkoprometna zanimivost. Tujcem je treba včasih natančno pogledati na prste in jih izkomplementirati iz dežele, če postajajo nadležni.

Domačinom pa je policija nepotrebna. Vsi prebivalci se med seboj poznajo in to zadostuje. Zato so pred kratkim predlagali, da bi državno ječo, ki jo sestavlja ena sama miniaturna sobica, oddali v najem, ker je tako in tako vse leto prazna. Njen zadnji prebivalec bi moral biti neki gorjan, ki je nekaj skuhal - nobenega tihotapstva, tihotapstvo ni kaznivo - in bi moral odsedeti 14 dni. To delo bi opravil čez teden, da ne bi po nepotrebnem zamujal časa. Ko se je kot dogovorjeno prvo soboto zvečer prikazal, je našel ječo zaklenjeno. Jetničarja ni bilo od nikoder, ministrski predsednik je v hribih kupoval živino, pravosodni minister pa je okajen dremal v gostilni in ga ni bilo mogoče priklicati k nastopu službe. Obsojenec je zmerjal vse po vrsti, saj je moral predelati kar precej dolgo pot. Naslednjo nedeljo so ga amnestirali in zadeva je bila urejena.

Andora ima tudi svojo lastno radijsko oddajo postajo. Edina napovedovalka ima po zahtilu strokovnjakov najbolj zvočen glas med vsemi latinskimi napovedovalkami romanskega sveta. Imenuje se Carmen del Monte. Postaja oddaja samo gramofonsko glasbo, prenaša pa tudi reklamo, ki donša deželi kar lepe denarce. Neko podjetje, ki se je namestilo ob reki Balira, plačuje državi visoko davšino in tudi edina cigaretna tovarna, ki se ponaša z izvrstnimi izdelki pirenejskega tabaka, obratuje dan in noč. V glavnem proizvajajo svoje specialitete za tihotape tako v Španiji kot v Franciji. Obstojata tudi železni rudnik, ki je prav tako zelo aktiven. Kmetov in pastirjev ne nadlegujejo z davščinami.

Strankarstva v Andorri ne poznajo. Zunanja politika se omejuje na spretno izigravanje Španije proti Franciji in narobe. V tem so si Andorci prisvojili dragocene izkušnje...

Pisemskih znamk, ki so po drugih miniaturnih državah važen vir dohodkov, Andorci ne tiskajo. Po notranjosti razdeljuje pošto brezplačno. Kdorkoli že vzame pismo s seboj. Zunanjo pošto oskrbuje eta oba zaščitna patrona, zato so za mednarodni promet v obtoku francoske kot španske poštne znamke.

Počasi pa se romantika le umika civilizaciji. Glavno mesto Andora la Vieja, ki šteje komaj 1000 prebivalcev, ima kino, variete, nekaj gostiln in celo eno nočni lokal - vse seveda samo za tujce... Podjetni Francozi se zanimajo, da bi iz tega gorkega gnezda ustvarili letovišče in organizirali tudi zimski šport. Vse to bi državi prinašalo denar in tudi nemir.

Ce jo bodo tržaški študenti letos mah-nili na izlet v Južno Francijo, naj ne pozabijo obiskati tudi Andoro. Ne bo jim žal.

M. L.

POD ČRTO

Avto-dialektika

Pri bogataših in pri polizancu je nakup avtomobila kaj preprosta in prav nič zamotana zadevščina: oba je enostavno mah-neta v trgovino, ki se ji včasih pravi tudi salon, in si kupita vsak svoj avto. Bogataš zato, ker kupuje avto z neprimerno manjšimi tehtanji in presojevanji kot si izbira kravato preprost zemljan, polizanc pa si spriči obilice dolgov tudi ne beli glave, kako jo bo prodajalcu zagodel, saj mu receptov v tej umetnosti ne pri-manjuje. Pri obeh ni torej nobenih globlinski psiholoških zamotanosti, ki bi jih veljalo razčleniti.

Kako pa se razvija nakupni postopek pri tisti zvrsti današnjih zemljanov, ki bi si skoraj lahko privoščila avto in vendar ne brez težav in duševnih bojov: pri tistih ljudeh namreč, ki stalno kolebajo med uresničenjem prijetnih sanj in previdnostjo.

Kot vsi zamotani duševni pojavi, s katerimi nas krmlj današnji čas, tako so tudi take življenjske odločitve tesno povezane z dialektičnimi pridobitvami jeguljastega stoletja. Avto-dialektika je tipično duševno stanje današnjih dni, ki se vleče skozi celo vrsto zamotanih preobrazb.

Imamo n. pr. znanca. Imenujmo ga Podplatar. Nekega dne smo ob kavarniški mizi opazili, kako se je z vso silo spravil na avtomobile in avtomobiliste vsega sveta. V prejšnjih časih ga motorizacija ni zanimala. Skuterji, avtomobili, zebrastrse, rdeče, zelene, rumene luči, vse to je bilo zanj zrak, celo precej pokvarjen zrak. Slehernega sobesednika je moril s svojo življenjsko filozofijo, po kateri so avtomobili kulturna sramota, oboževanje motorjev pa civilizatorični skok v prazgodovino človeškega rodu. Pred motorizirano dobo - tako je zatrjeval g. Podplatar -

je človek oboževal vse drugačne kulturne vrednote kot pa so eksplozije bencinskega motorja. Kam bomo pripluli, je moraliziral, če bo človeštvo svoje čustvene vrednote merilo po tahometskem kazalcu?

To dobo njegovih nazorov je že kmalu zamenjala druga preobrazba. Naš gospod Podplatar se je kar čez noč pričenjal zgražati nad različnimi svojimi znanci, ki so si privoščili avto, čeprav on dobro ve, da njihovo premoženje kaj takega ne dovoljuje. Vedno pogostejše je ob družinski, kavarniški ali gostilniški mizi, med kolegi in drugod, načeljan vprašanje, kako je mogoče, da si Stričevi, Komparetovi, Nunčevi v razmerah, v kakršnih živijo, preganjajo čas s takim razkošjem. Tu nekaj ni v redu, je zatrjeval, kajti avto je dragoljna zadeva, ki znatno presega normalne meščanske dohodke. Končno tudi on, Podplatar, nekaj zasluži, ali za avto... Kje vruga naj vzame denar, po poštni poti gotovo ne, No, je še pristavil, bomo že se prebrali po časnikih, od kod denar za avtomobilsko pustolovščino...

Tretja preobrazba. Nekega večera je gospod Podplatar zaupal svoji ženi in ostali družini, da se je vpisal v - šofersko šolo. Na veliko začudenje svojcev jim je seveda z vso prepričevalnostjo zatrjeval, da niti od daleč ne misli, da bi si po pridobitvi patentna morda omislil avtomobil. Niti misliti! Končno je razlagal, živimo v drugi polovici XX. stoletja in v okolju, ki malikuje motorju... Ej, v prejšnjih časih je človeštvo častilo neprimerno dragocenejšie malike, ali v teh časih je neobhodno potrebno, da se človek tudi temu smrdljivemu hudiču približa in ume, z njim ravnati. Sleherni današnji zemljan ima pravico, da si od časa do časa ogleduje svet iz avtomobilske perspektive, saj imamo tako in tako malo od življenja. In če si že Stričevi, Komparetovi in Nunčevi, ki so znatno manj od nas, privoščijo avtomobilsko vožnjo, zakaj bi se jih morali mi odpovedati.

Cetrta preobrazba. Gospod Podplatar se je lotil skrbnega preračunavanja in ugotovil, kako drage so vendar tramvajske, avtobusne in filobusne vožnje. Kakulacijo bo mu tudi dokazale, da je avtomobilska vožnja za štiri osebe cenejša od železnice. In podplati so z vsakim dnem dražji, da o času sploh ne govorimo. Čas pa je zlato. Pozabiti tudi ne smemo, da šteje za avtomobilista dan 72 ur. Da pa človek v 72 urah več stori kot v 24, jasno kot beli dan.

Peta preobrazba. Gospoda Podplatarja ne zanimajo več uvodniki po časopisju, ne Hruščev in niti vsi sputniki tega sveta. Na zanima ga več tržaška kronika in še najmanj avtomobilske nezgode. Ni mu mar, kaj predvaja Slovensko gledališče, kaj vrtijo po tržaških kinematografih, katere mostova se pretepajo po tržaških igriščih in niti po čem so češnje in jagode. Zanj obstoja v časopisju edinole inseratni del dnevnikov in še tu samo tista rubrika, ki ponuja rabljena vozila.

V kavarni, v uradu, na cesti in v gostilni pripoveduje slehernemu potrpežljivemu poslušalcu, kako neverjetno poceni so danes rabljena vozila. Pri tem seveda ne pozablja zatrjevati, da se mu niti ne sanja, da bi si nabavil takle »našminkani kadaver«. Izkušnje nas vendar poučujejo, trobi na levo in desno, da se človek z vozili, ki jih je odložila gospoda, pošteno nasukma. Če pa premisliš, da z ducatom tisočakov že lahko dobiš 1100 letnika 1965, te vendar zagrabijo...

Šesta preobrazba. Končno je gospod Podplatar srečni lastnik precej razmaja-nega 1100. Seveda ga je kupil le tako - zaradi lepšega - in tudi zato, da bi Stričevim, Komparetovim, Nunčevim dokazal, da je resnično opravil šoferski izpit, ker prav ti opraviljci raznašajo okrog, da je pri izpitu zletel...

Sedma preobrazba. Po sedmem obisku 1100 v mehanični delavnici so stroški nabave in popravil zahtevali več denarja

EISENHOWER O POLOMU VRHUNSKKE KONFERENCE

Dne 24. maja zvečer je govoril predsednik Eisenhower po radiu in televiziji o vzrokih poloma pariške vrhunske konference. Pojasnil je, da bodo Združene države predložile OZN načrt o organizaciji opazovalnih poletov, da se na ta način prepreči iznenadni napadi. Izrazil je upanje, da bodo Združeni narodi sprejeli ponudbo ZAD, s katero je Amerika pripravljena staviti taka letala na razpolago.

Predsednik Eisenhower je obtožil Hruščeva, da je kriv poloma vrhunske konference, da pa so Združene države vedno pripravljene na pogajanja za uvrstitev miru, ki temelji na pravičnosti in svobodi. Dodal je, da bodo Združene države s svojimi zavezniki nadaljevale s sodelovanjem, da se prepreči izbruh vojne, ki bi se lahko sprožil zaradi napačne vrednotenja sil.

Predsednik je izrekel svoje prepričanje, da sta tako ameriški kot ruski narod prežeta želje po miru, in je dodal, da Združene države ne morejo Kremlju dovoliti, da s svojo politiko bega svetovni mir.

Nato je predsednik govoril o treh glavnih ciljih ameriške politike:

1) Združene države morajo ohraniti svojo moč ne da bi se udajale ljubeznivostim ali pa vplivom čustvenega histerizma.

2) Združene države morajo nadaljevati pogajanja s sovjetskimi voditelji na praktičnih osnovah o vseh neresenih vprašanjih in izboljšati odnos stike med ameriškim in ruskim narodom.

3) Združene države morajo s sodelovanjem svobodnih narodov izboljšati blaginjo na svetu, zato da se bo svoboda lahko uveljavljala.

Dejal je, da je eden glavnih ciljev Združenih držav prihod odprte družbe. Ponovno je tudi potrdil mnenje, da morajo Združene države podvojiti svojo budnost, da se izognejo nuklearnemu Pearl Harbouru. »Prepričani smo se, da so tudi pogajanja lahko samo za prikrivanje priprav za iznenadni napad. Izrekel je vse priznanje generalu De Gaulleu in ministrskemu predsedniku Macmillanu, ki sta se čvrsto postavila na stran ameriške delegacije, kljub neprestanemu prizadevanju Sovjetov, da bi razdvojili zahodnjake.«

V nadaljnjem svojem govoru je predsednik priznal, da še vedno obstoja nezaupanje Sovjetov do zahodnega sveta in da je prav zaradi tega pred petimi leti predlagal uveljavljanje odprtega neba za medsebojno letalsko nadzorovanje. Predlog, je dejal, je še vedno v veljavi. Nato je predsednik izrazil svoje presenečenje nad tolikim hrupom zaradi letala U-2, ki so ga sestrelili dne 1. maja, čeprav so Sovjeti vedeli za dolgotrajne ameriške polete nad sovjetskimi ozemljem. Predsednik je primerjal tajnost Sovjetije z načeli odprte družbe, ki vladajo v Združenih državah. Eisenhower je dejal, »da se je Hruščev lanske leto, ko se je vozil z vlakom po Kaliforniji peljal le nekaj sto

metrov oddaljen od interkontinentalnega raketnega izstrelilca, ki si ga je lahko nemoteno ogledal iz vlaka.«

»Ko je torpediral konferenco«, je dejal Eisenhower, »je Hruščev dejal, da nastopa zaradi svojega zgražanja nad ameriškim napadalnim dejanjem. Že davno pa je vedel o teh poletih. Jasnno je, da so Sovjeti sklenili razveljaviti moje potovanje v Rusijo, še preden je njihova delegacija zapustila Moskvo v prepričanju, da se iz konference ne bo zgodilo nič konstruktivnega. Vendar je treba pri ocenjevanju pariških dogodkov upoštevati dve stvari. Morda je sovjetsko ravnanje potisnilo kalcu na uri nazaj, vendar je treba poudariti, da se Hruščev ni povzpel nad samo zmerjanje. To je tudi način, s katerim si ožublja doseči takojšnji smoter.«

Ko je predsednik obravnaval vprašanje letala U-2, je izjavil, »da so Združene države s prvo izjavo zanikale vojnanske namene, da zaščitijo pilota, njegovo poslanstvo in obveščevalne ustroje v trenutku, ko še ni bilo dognano dejansko stanje. Prva poročila niso navajala, ali je pilot še živ, če poskušajo zbežati ali se izogniti zaslišanju, ali je mrtev, letalo pa pokončano. Nujno je potrebno ščititi letala in obveščevalne ustroje ter prikrivati letalska poslanstva. Spomniti se je treba, da so nam ti poleti dolgo časa nudili najvažnejša obvestila za varnost države. Kasneje, ko smo zagotovo zvedeli za pilotovo usodo in se ni bilo moč izogniti se odkritju poslanstva, smo objavili konkretne podrobnosti.«

Glede sedanjih političnih sporov v Združenih državah je predsednik izjavil, da je od vprašanj, ki so nastala okrog poleta od 1. maja, vprašanje, ali je bil ta

polet spričo bližnje vrhunske konference tudi umesten. »Vprašanje je bilo, ali naj se s poleti preneha in s tem prekine zbiranje poizvedb, bi so bistvene važnosti in ki bi jih kasneje ne dobili, ali naj s poleti nadaljujemo.«

To so glavne misli Eisenhowerjevega govora. Oddajali so ga v 48 urah desetkrat po radiu »Glas Amerike«. Govor pa so oddajale tudi številne druge postaje v 38 jezikih. Vse sovjetske postaje so ga pridno motile. Resnica vrta ušesa!

Letošnji rajbelski nabori

Kakor vsako leto so tudi letos naši fantje 24. maja odhajali na nabor. Navado imajo, da predzadnje noč popijejo zidove s različnimi gesli. Letos so bili manj hrupni kot druga leta. To pa ne zato, ker bi morda zastajali za fanti od fare iz prejšnjih časov. Vzrok letošnje pohlavnosti je žalostna okoliščina, da se do svojega dvajsetega leta še niso dokopali do prve zaposlitve.

Ko smo v čredo 25. maja odhajali zjutraj na prvo izmeno v rudnik, nas je pred vzhodom ravnateljskega poslopja pozdravil velik napis: »W La Classe dei disoccupati del 1940«. Ob prebiranju teh besed so se nam stisnila srca. Odkar rajbelski rudnik obstoja, so letošnji naborniki prvi letnik brezposelnih. Nekdo so fantiči s 14 letom odhajali na delo.

Bog ve, če je napis ganil tudi našega rudniškega ravnatelja, ko je prebral poslanico rajbelske mladine. Vlada ima pravico zahtevati od državljanov izpolnjevanje dolžnosti, sama pa ima prav tako dolžnost, da mladini preskrbi delo in kruh.

Svobodno Evrop. trgov. združenje

Pod tem nazivom se je nedavno združilo v Stockholmu sedem evropskih držav v organizacijo »European Free Trade Association«. Te države so: Velika Britanija, Švedska, Norveška, Danska, Avstrija, Švica in Portugalska. Tem državam so bila vrata v Evropsko gospodarsko skupnost (EGS), ki jo sestavljajo: Italija, Francija, Zahodna Nemčija, Belgija, Nizozemska in Luksemburg, na stečaj odprta. Od pristopa pa so jih odvrčali bolj politični kot gospodarski razlogi.

Velika Britanija se ni hotela odpovedati svoji vodilni vlogi v britanskem Commonwealthu. Z vstopom v EGS pa bi se morala v določenem obsegu odreči tudi svoji vrhovnosti in korist skupnosti, kakor se je odreklo ostalih šest dežel, ki zastopajo brez prekomorskih ozemelj nad 270 milijonov prebivalcev. Velika Britanija je pritegnila za seboj še ostalih šest dežel, ki štejejo okrog 36 milijonov ljudi. Te male države so ljubosumne na svojo popolno neodvisnost in vrhovnost, zato so hotele ohraniti vse svoje stare gospodarske zveze in posebno z njimi sklenjene trgovske pogodbe. Niso bile pripravljene podrediti se v nekaj letih enotni carinski tarifi in odpraviti medsebojne carinske meje kot so to storile države EGS. Zelele

so pač svobodno trgovinsko cono z EGS, vendar brez obvez, češar pa EGS ni mogla sprejeti, ker bi s tem odprla pot tihotapskemu blagu tudi iz drugih držav prav preko držav EFTA.

Tako sta nastala v Zahodni Evropi dva gospodarska bloka, ki si za enkrat stvarno še ne nasprotujeta, ali do česar bi seveda nujno moramo priti.

Za sporazum med obema blokoma se posebno zavzema znani nemški gospodarski minister Erhardt. Kakor smo že naglasili ne gre toliko za gospodarske kot politične razloge. EGS je prvi korak za urešničenje Združenih evropskih držav. Dokler pa se Anglija tej zamisli protivi, kakor se je protivila Evropi za časa Napoleona zaradi obzirov do svojega svetovnega imperija - četudi ta očitno zahaja - je to zadržanje razumljivo. Razumljivo je tudi zadržanje Portugalske, ki živi že stoletja v zavezništvu z Veliko Britanijo. Nikakor pa to ni razumljivo za ostalih pet držav. V Švici in Avstriji se že dvigajo vplivni glasovi, ki očitajo svojim vladam, da so hudo grešile s pristopom k nepomembni organizaciji EFTA namesto k EGS, ki je danes že stvarnost in ji je bodočnost zagotovljena.

Dijaki Znanstvenega liceja v Trstu bodo v sredo 1. junija 1960 ob 21 uri uprizorili v Avditoriju drama

ANTIGONA

ki jo je napisal Jean Anouilh, prevedel Bogomil Fatur in ugalsbil prof. Mercu. Načrt za sceno je izdelal Edv. Zerjal pod vodstvom prof. A. Cernigoja - Prirčno vabljeni.

Dogodki doma

DONNA CARLA GRONCHI je v soboto 28. maja kumovala v Tržicu splošni velike turbocisterne »Agip Livorno«.

TITOVCV V PRECEPU. V presojanju vsakokratnega svetovnega političnega vprašanja kolebajo titovci iz ene skrajnosti v drugo. Jugoslovanski bralci so zato navsezadnje na tujaradijska poročila; velika večina poslušalca zahodne postaje, kominformovci pa sovjetsko propagando. Po letalskem incidentu 1. maja je Tito hotel s svojimi tolmačenji. Zaradi »nepristanosti je obsodil Ameriko, ostro pa je bil kritičen tudi obnašanje Hruščeva v Parizu. To pa je veljalo samo za nekaj dni. Sovjetski albanski lakajji so Tita ozmervili in rdeči Kitajci so proti njemu odprli vse zapornice komunistične histerije. Končno ga je še sovjetski »Komunistični obsol s klevetniško kanonodo. Titovci so po vsem tem ponižno skrivili hrbte, pozabili na Titovo obsodbo hruščevske prepotence in sedaj pridno in uslužno ponabljajo kremeljske klevete. Beograjska »Borba« z Milčevićem na čelu je v tem trenutku posem na sovjetski liniji, dvomimo pa, da ji bo prilivanje kaj koristilo.

KULT OSEBNOSTI. »Pr. dn.« se je pohvalil, da so na Titov rojstni dan bizantinski prilijznjenci naročili razposlati maršalu 60000 brozjavok. To je okrog 10 milijonov zapravljenih dinarjev, ali 160000 delovnih ur, ali zgradba podeželske ljudske šole. Kdor bi k temu pristel še milijone in milijone za razne proslave in darila, bi morda lahko napisal knjigo o vrdeči tlakici.

KONCNO PAMET LE ZMAGUJE. Hvaljevredna je pobuda tržaške kvesture, ki je letos spričo naraščajočega tujskega prometa ustanovila posebno ekipo stražnikov-tolmačev. Njihova naloga je, da so na uslugo tujcem, ki ne obvladajo tujkajšnjih jezikov. Stražniki tolmači ne bodo opravljali uslug vodnikov po mestu, ampak

bodo tujcem postregli z informacijami. Razgovor s tolmači je mogoč v naslednjih jezikih: v angleščini, francoščini, nemščini, slovenščini, srbohrvaščini, grščini, arabščini in turščini. Kvestura slovenščine in srbohrvaščine ni prezrla kot se je to zgodilo pri drugih ustanovah. Upamo pa, da bodo te v bodoče kvesturo posnemale.

SOLSKKE RAZSTAVE IN PRIREDITVE so tudi letos zelo plodovite po vseh naših solah. Zadnje nedeljo so razstavljale šole nabrežinskega didaktičnega ravnateljstva, nekatere šole pa so to nedeljo prirele zaključne šolske proslave. Obiski šolskih prireditelj so povsod številni, kar je najboljši dokaz, da naše ljudstvo z zanimanjem ocenjuje šolsko delo in nudi priznanje šolskim naporom. Vabimo vse Slovence in Slovenke, da kako prosto uro posvetijo tudi naši šolski mladini in naporom njihovih vzgojiteljev. Š šolo moramo biti vsi tesno povezani, saj je šola kri našega naroda na tej zemlji!

VISOKO PRIZNANJE SLOVENCU. Na mednarodnem filmskem festivalu v Cannesu je Slovenec Franc Stiglic prejel drugo nagrado za mladinski film.

NASI DIJAKI SO SE POSTAVILI. Prejšnji teden je podjetje Aquila razdelilo nagrade za risbe s cestnoprometnim motivom, v katerem so tekmovali solari in dijaki tržaških srednjih šol. Dijaki Slovenske višje gimnazije in Slovenskega učiteljskega so odnesli kar 12 nagrad. Iskreno čestitamo!

SLOVENSKI PROFESORJI NA TRŽASKI UNIVERZI. Tržaška univerza je povabila v goste šest profesorjev in strokovnjakov iz Ljubljane, ki so v petek, soboto in nedeljo predavali o jugoslovanski ustavi, javni upravi in delovnem pravu.

LANSKI TUJSKI PROMET je privabil v naše mesto okrog 108000 italijanskih državljanov in 71000 tujcev. Nočnin je bilo 357000. Med tujci so na prvem mestu Jugoslavlani, češar bi merodajni krogi ne smeli pozabljati.

INFORMATOSTVO KOPERSKEGA RADIA

Razni titovski godrnjači se posebno radi zaletavajo v oddaje tržaškega slovenskega radia in mu očitajo pristranost. Če pa človek odpre koperski radio, se mu kar črev mešajo od samih samohval, banke sprejemov, obletnic, proslav, udarniških brigad in podobnih kozlarij. Sama osladna reklama od jutra do polnoči.

V nedeljski oddaji za zamejske rojake smo med drugim poslušali tudi »poročilo« o minilih študentskih volitvah na tržaški univerzi. Po vzorcu obrabljenih gramofenskih plošč komunistične propagande, je »nepristranski informator« blatil slovensko listo »Adria« samo zato, ker k njej niso hoteli - ali morda tudi ne smeli - pristopiti od nje njegova skupina »napredni« študentov.

V normalnih časih in med normalnimi ljudmi seznanjajo normalni matični narodi svoje rojake doma in v zamejstvu o dogodkih in vprašanjih nepristransko, se pravi objektivno in osvetljevanjem mišljenj obeh prizadetih strani, posebno v primerih, ko nekdo občuti potrebo postavljati se za javnega ocenjevalca. Dolžnost radijskega reporterja bi bila, da bi javnost seznanjal tudi s mišljenjem zastopnikov slovenske liste »Adria« in ne samo z enim delom slovenskih visokošolcev, ki so povrh vsega še v manjšini. To velja seveda za normalne razmere. Naloga radia Koper pa je obveščati samo o tem, kar diši izključno samo po »titovstvu«. Prav zato bi morala ta ustanova svoje oddaje tudi tako označevati: »Oddaja za titovske rojake«. Iskrenost pa je na oni strani prav tako neznana kot je neznana objektivnost.

Če se akademiki, ki poslušajo samo eno plat zvona, proglašajo za »napredne«, s tem jasno dokazujejo, da ne mislijo z lastno glavo in jim je zato zares potrebno tuje varuštvo. Zdi se, da so vsaj v tem oziru kolonialna afriška ljudstva vsekakor naprednejša.

Pravijo, da so bili slovenski visokošolci pred pol stoletjem izrezani iz dru-

gačnega lesa. Tudi takrat so visokošolce snubile tradicionalne slovenske stranke, ali Nemci na svoje litanice niso nobenega ujeli, pa čeprav so ponujali - ministiro.

Morda pa bo zavest samostojnosti počasi le predrla in bo tudi moderna cikorkija, ki ji danes pravimo »fratelanca«, odšla v zaslužni pokoj.

Visokošolci

Šolske vesti

Letošnje šolsko leto je bilo zaključeno v soboto, 28. maja. Nižji tečajni izpiti bodo prišli s pismenimi izdelki v petek 3. junija. Mature na višjih gimnazijah, na trgovskih akademijah in učiteljskih prično 20. junija. V jesenskem roku pa 12. septembra.

Državna nižja industrijska strokovna šola s slovenskim učnim jezikom v Trstu, Rojan ul. Montorsino št. 8-III, priredi ob zaključku šolskega leta

RAZSTAVA

risb, izdelkov strokovnih praktičnih vaj in kuharstva.

Razstava bo odprta od četrtega dne 2. junija do ponedeljka 6. junija t.l., vsak dan od 9. do 12.30 in od 15. do 19. ure.

PISMO UREDNIŠTVU

Od nekaterih naših kmetovalcev smo prejeli nekaj zanimivih dopisov. Danes objavljamo v skrajšanem obsegu pismo »krškega kmet«, ki ilustrira občutja kmečkega človeka na Tržaškem.

V teh dneh se po naših družinah mnogo govori o kmečkih vprašanjih. Različne organizacije se potegujejo za »svodstvo« slovenskega kmečkega človeka. Ključje nas sem, vabijo tja. Mnogi so posredno primorani, da se vpišejo v njih organizacije. Nekateri zato, ker imajo onkraj meje zemljo ali gozd, ali ker jim zastopniki in posredovalci ljudske oblasti obetajo razne ugodnosti. Kmečki agit-propovci »obiskujejo« naše kmete po Krasi in Bregu. Vse mogoče stvari jim pripovedujejo, samo tega ne, zakaj je naš kmet na oni strani Ferneticev tako nezadovoljen s svojo usodo, zakaj ga tare diktatorski bič in zakaj je tako nepravilno nagraden za svoje težko delo?

Tem partijskim potnikom gre zgolj za politiko. Čim slabše se bo kmetu godilo, tudi na tej strani, tem bolje bo za pohajce, ki bodo »protestirali« in se »potegovali« za kmečke pravice. Tako pobijamo nezaposlenost partijskih zaslužkarjev, kar je »veliko socialno delo...«

Na živinski razstavi v Zgoniku prireditelji niso upoštevali, da se je vršila na

IZLET NA MATAJUR

Slovensko dobrodelno društvo prireja za praznik 2. junija izlet na

MATAJUR

Spored: Odhod iz Trsta izpred kavarne Columbia ob 7. uri, s prihodom v Cedad okrog 9., nato ogled tamkajšnjega muzeja do 10. ure. Nakar bo odhod proti Matajurju, kamor se bo prispele okrog 11. ure.

Kosilo bo v koči CAI, cena obroku okrog 600 lit. Treba pa je predhodno javiti koliko kosil bo treba naročiti, zato naj ob prijavi na izlet vsakdo pove, če želi kosilo ali ne. Po kosilu ogled okolice ali vzpon na vrh Matajurja. Odhod ob 5.30 popoldne izpred avtobusa proti Mirniku v Brdih kjer bo postanek in eventuelno večerja. Ob 8. zvečer odhod proti Trstu.

tleh, ker že od pamtveka živijo samo Slovenci. Naš človek dobro presoja, kaj je prav in kaj ni! Hvaležen je za vsako spodbudo oblasti, za vsako priznanje truda in dela, ali preko svoje tradicije ne more, tradicije, da ga nekateri krogi na govarjajo v tujem jeziku. Na svoji zemlji upravičeno zahteva spoštovanje slovenskega jezika. Samo z jezikom njegovih prednikov se mu lahko približajo, vzbudijo v njemu zaupanje do vseh skrivnosti naprednega kmetijstva. Tako so postopali naši stari in tako želimo, da postopa tudi sedanji rod, ki se ponaša z demokracijo.

Kraški kmet

PODPIRAJTE
SLOVENSKO
DOBRODELNO
DRUŠTVO

DAROVI

Za SDZ je daroval g. K. C. lit 2000.- Iskrena hvala!

Odgovorni urednik:
Prof. IVAN RUDOLF
Tiskarna Adria, d. d. v Trstu

Uredništvo in uprava:
Trst, ul. Machiavelli 22-II. - tel. 3-62-75
Dopisi za uredništvo:
ulica S. Anastasio 1/c - Tel. 23-039
Goriško uredništvo:
Gorica, Riva Piazzetta 18-I.
CENA: posamezna številka L 30.—
Naročnina:
mesečno L 50.— — letno L 600.—
Za iznemanje:
mesečno L 90.— — letno L 1000.—
Poštni čekovni račun: Trst št. 11-7223

REZULTATI:

100 m.: 1. Pilat (STA) 12", 2. Štuka (VRG) 12"8, 3. Fučka (VRG) 12"9;
Skok v višino: 1. Pečar (VRG) 1.55 m.
2. Mozetič (STA) 1.55 m, 3. Veljak (VRG)
Skok v daljino: 1. Pilat (STA) 5.65 m,
2. Pečar (VRG) 5.30, 3. Neubauer (VRG),
Met kroglice: 1. Spacal (Kl. 1.) 12.18 m,
2. Neubauer (VRG) 12.15 m, 3. Jakin (STA) 11.75 m;
Met diska: 1. Spacal (Kl. 1.) 34.06 m,
2. Florjancič (VRG) 29.27 m, 3. Fučka (VRG) 28.98 m;
1000 m.: 1. Fišer (Kl. 1.) 3'7"8, 2. Pertot (VRG) 3'8, 3. Pahor (STA)
Stafeta 4x100: 1 VRG (Neubauer, Fučka, Štuka, Pertot) 49"8, 2. STA Skrk, Jakin, Mozetič, Pilat), 3. Klas. 1. (Svab, Fišer, Spacal, Svetina).
LESTVICA: VRG 30 točk, STA 19 točk, Kl. 1. 15 točk.